

Etkili Öğretim ve Öğrenmeye Dair Hususlar

*¹Büşra Yiğit

¹ 0000-0003-1179-0127, İstanbul Ticaret Üniversitesi , pskbusraygt@gmail.com

Geliş Tarihi : 13-10-2021

Kabul Tarihi : 01-12-2021

Öz

*Bu çalışmada eğitim alanında değerli çalışmaları ile tanınan Doç. Dr. Hanifi Parlar ve Doç. Dr. Ramazan Cansoy'un 2018 yılında yayınlanan **Öğrenme ve Öğretime İlişkin Araştırma Temelli Uygulama İlkeleri** eseri incelenmiştir. Yazarların araştırmaları incelendiğinde eğitim ve öğretim konuları hakkında derinlemesine çalışmaların büyük bir yer tuttuğu görülmüştür. Tahlil edilen kitapta da öğrenme ve öğretime dair ilke, strateji, yöntem ve teknikler detaylı olarak incelenmiştir. Bunların yanında öğrenme süreci yalnızca öğrenci veya öğreticiye atfedilmemiş, eğitiminin bu iki bileşeni arasında karşılıklı ve birbirini besleyen bir ilişkinin varlığı yoğun literatür çalışmalarının desteklediği biçimde aktarılmıştır. İnsan hayatı eğitim perspektifinden bakıldığında sürekli bir öğrenme ve öğretim sürecidir. İnsan yaşamı boyunca sonlanmayan bu süreci kolaylaştırmak ve kaliteli bir hale getirmek öğretim döneminde birçok yöntem ve teknik kullanımını gerektirir. Buna rağmen öğretimde başarıyı sağlamak yalnızca teknik kullanımına bağlı değildir; aynı zamanda, yapılan hataların tespiti ve çözüme kavuşturulması da sürdürülebilir başarıyı beraberinde getirir.*

Anahtar kelimeler: : Öğretim, Öğrenme, Öğretim Stratejisi, Eğitim.

Considerations for Effective Teaching and Learning

Abstract

*In this study, **The Research-Based Application Principles of Learning and Teaching** published in 2018 by Associate Professor Hanifi Parlar and Associate Professor Ramazan Cansoy, who are known for their valuable work in the field of education, were examined. When the authors' research was examined, it was seen that in-depth studies on education and training subjects were a big part of it. In the book analyzed, principles, strategies, methods and techniques related to learning and teaching are examined in detail. In addition, the learning process is not only attributed to the student or the teacher, but the existence of a mutual and mutually nurturing relationship between these two components of his education is conveyed in a way supported by intensive literature studies. Human life is a continuous learning and teaching process from an educational perspective. Facilitating and qualitying this process,*

which does not end throughout human life, requires the use of many methods and techniques during the teaching period. However, achieving success in teaching does not depend solely on its technical use; at the same time, the detection and resolution of the mistakes made brings sustainable success.

Keywords: *Teaching, Learning, Teaching Strategy, Education.*

Ana Metin

Öğretmek yalnızca sınırları kesin bir biçimde çizilmiş kaidelere bağlı kalmak değil, öğrenme ve öğretme arasındaki boşluğu gereği kadar doldurarak öğrencilerin hayatına dokunan, gerektiğinde yeniliklerden ve öğretim tekniklerinden yararlanan bir kılavuz olabilmektir.

Öğrenme ve Öğretime İlişkin Araştırma Temelli Uygulama İlkeleri kitabı 1978 ve 2017 yılları arasında öğrenme ve öğretim süreci bağlamında gerçekleştirilmiş yerli/yabancı yetmiş çalışmanın harmanlanmasıyla oluşturulmuştur. Eser, Doç. Dr. Ramazan Cansoy ve Doç. Dr. Hanifi Parlar tarafından hazırlanmış olup, uluslararası düzeyde düzenli faaliyetler yürütmekte olan Nobel Yayıncılık aracılığıyla 2018 yılında basılmıştır.

Ramazan Cansoy ve Hanifi Parlar'ın öğrenim sürecine yükledikleri değer adına yaptıkları yoğun alan araştırmalarından meydana gelen bu kitapta, genellikle 'öğrenme' ve 'öğretme' arasındaki boşluktan ve doldurmaya yönelik girişimlerden bahsedilmiştir. Davranışsal açıdan bakıldığında öğrenme süreci uzun dönemli tekrarlar sonucu davranışta meydana gelen değişim; öğretme ise öğrenmeyi davranış kodlarına dönüştürebilme becerisidir.

Karabük Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eğitim Yönetimi öğretim üyesi olan Cansoy, Marmara Üniversitesi'nde lisans ve yüksek lisans eğitimini tamamlamış olup, Osmangazi Üniversitesi'nde doktora çalışmalarını gerçekleştirmiştir. Gençlik liderliği konusunda araştırmalar yapan yazar çeşitli kongrelerde konu bağlamında birçok bildiri sunmuştur. Cansoy'un eserleri arasında *Gençlik Liderliği Teori, Araştırma ve Uygulama* isimli kitabı da sayılabilir.

İstanbul Ticaret Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Eğitim Bilimleri Bölümü öğretim üyesi olan Parlar, doktorasını Marmara Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Çalışmaları eğitim yönetimi ve denetimi, okul geliştirme, eğitim örgütleri geliştirme, öğretmen yetiştirme ve eğitimde yenilik alanlarında yoğunlaşan Parlar, konular hakkında önemli anekdotlar içeren makaleleri literatüre kazandırmış; aynı zamanda birçok kitaba bölüm yazarak katkıda bulunmuştur. Yazarın eserleri arasında *Tüm Yönleriyle Okul Geliştirme: Kuram, Yaklaşım ve Uygulama, Örgüt ve Okul İklimi, Designing an Innovative School: Organisational Learning, Educational Leadership and School Improvement* kitapları da sayılabilir.

1. GİRİŞ

Öğrenme ve öğretim konusunda önemli isimlerin öğrenim hakkındaki görüşleri, konuyla ilgili çeşitli çalışmalar, makale ve tezler alanyazında mevcuttur. *Öğrenme ve Öğretime İlişkin Araştırma Temelli Uygulama İlkeleri* kitabında özellikle bu alanda yapılan meta-analiz çalışmalarına sıklıkla yer verilmiş aynı zamanda öğrenim alanında başarıyı sistematik hale getirmiş önde gelen ülkelerin eğitim modellerine dair bilgiler aktarılmıştır. Söz konusu çalışmaların önemli noktaları okuyucuya bir arada, tablolar halinde ve örnek olaylar aracılığıyla verilerek kitap boyunca bahsedilen stratejik yaklaşımlardan eserin yazımı esnasında da sıklıkla yararlanılmıştır. Amacına uygun olarak, çeşitli bilimsel çalışmalara göre etkinliği kanıtlanan öğrenme sürecini kaliteli hale getiren model ve yaklaşımları kullanılarak iyi yapılandırılmış bir izlek oluşturulmuştur.

97 sayfadan oluşan eser, sonuç bölümü dâhil olmak üzere 7 ana bölüm altında kaleme alınmıştır. Boyut olarak küçük lakin içeriğine bakıldığında yoğun ve isabetli öneriler ile dolu olan bu kitap, aynı zamanda alanında var olan öğrenme ilkelerine oldukça hâkimdir. Öyle ki kitabın tamamını bitirdikten sonra son yıllarda yapılan araştırmalarda mevcut konuya ilişkin görüşler ve kuramların geneline dair fikir sahibi olma imkânı tanıdığını söylenebilir. Aynı zamanda öğretici kimliği açısından bakıldığında kitapta gelenekselden modern yaklaşımlara birçok farklı teknik sunulmuştur. Böylelikle seçim ve bakış açısı kazanma bakımından eğitmenin işine kolaylaştırıcı bir rol oynar. Bunun yanı sıra kitap eğitmenlere, bugüne değin üzerinde çalıştıkları eğitim metotlarına nesnel biçimde bakmayı ve eğitmenlik anlayışını irdeleme fırsatı da verir. Burada en önemli olumsuzluk ise eğitmeninin verdiği bilgiler ile öğrencilerin öğrenme düzeyleri arasındaki mesafedir. Her ne kadar eğitici, alanında kendini en iyi şekilde yetiştirmiş olsa dahi eğitim stratejisinin seçilmesi konusunda verilen kararın yetersiz olması öğrenim sürecini sekteye uğratar. Birbirinden farklı alanların ve birbirinden ayrılan konuların sunuş biçimi kendilerine özgü seçilmelidir. Bunun yanında yapıtın ele aldığı kuramlar öğrencilerin gelişimlerini yalnızca akademi ile temellendirmemiş akademik gelişimin yanı sıra duygusal, bedensel ve sosyal ilerlemeyi sağlamaya yönelik öğrenme ilkelerine de değinmiştir.

Öğrenim ve Öğretim Sürecine Dair Araştırmalar

Aynı zamanda giriş bölümü olan birinci kısımda öğrenme ve öğretme kavramlarından sade bir dille ve akıcı bir biçimde bahsedilmiştir. Öğrenmenin gerçekleşmesi davranışçı, bilişsel ve duyuşsal kuram olmak üç farklı açıdan incelenmiştir. Öğretimi bilgi edinimden çok daha fazlası olarak gören ve bireyin benlik saygısına dair yönere değinen eserde ahlak gelişiminin de tamamlanmasına odaklanılmıştır. Öğrenmeleri ve öğretmeleri nitelikli hale getirmenin bir yolu bireyi tüm yönleri ile ele almaktır. Öğretim stratejileri eğitim hayatında ilk basamaktan itibaren kullanılmaya başlanmalıdır. Bu konuda Amerikan Psikoloji Derneği (APA) tarafından 2015 yılında hazırlanan rapor ilk bölümde yerini almıştır. Ortak sonuçlara bakıldığında; eğitim gören öğrencilerin başarısızlık ile sonuçlanan görevlerinde zekâ ve yetenek vurgusu yapmak öğrenmeyi olumsuz yönde etkilerken emek ve gayretlerine dair yorumlar yapmak başarıyı beraberinde getirmektedir. Öğrenme sürecinde doğru, yeni bilgilerin kazandırılması kadar var olan yanlış kavramların tespit edilip doğru kavram haritalarının yerine getirilmesi de önemlidir. Süreç boyunca doğru programın geliştirilmesi için öğrencilerin yalnızca yaşa bağlı gelişim dönemleri değil aynı zamanda bilişsel gelişim süreçleri kontrol edilmeli ve uygun biçimde hazırlanmasına dikkat edilmelidir. Hazırlık aşaması, program sunuş aşamasından sonra üzerinde durulması gereken değerli hususlardan biri de zamanında verilen geri bildirimdir. Kesin, yansız, yüksüz ve yargısız geri bildirimle olumlu gelişimi beraberinde getirmektedir. Ayrıca öğrenme sürecinin ve stratejilerinin hazırlığın kadar öğretim ortamının tasarımına yönelik ilkeler de yer almıştır. Uygun ve uyumlu bir tasarım öğrenmeyi aktif olarak destekler. “Öğretim için Kritik Adımlar” başlığın altında yer alan akademik başarıyı garanti edecek planlamalar yapmak, dersin yapılandırma ve uygulaması, öğrenciyi eleştirel düşünmeye sevk etme işlevleri de öğrencilerin kariyer basamaklarını tırmanırken yol göstericisi olmaktadır.

Derin bilgi birikimiyle okuyucuyu sürükleyen kitabın ikinci bölümünde güncel kaynaklardan alıntılanan beş çalışma yer almıştır. İkinci bölümde yer alan beş çalışmaya detaylı olarak bakıldığında araştırmaların ortak noktalarının yoğun titizlikle bir araya getirilen birçok çalışmanın analiz edilmesi ile ortaya koyulduğu saptanmıştır. Bu yönden bakıldığında eserin sunduğu araştırma sonuçları ile çeşitlilik yarattığını söylememiz mümkündür. Bölümde yer alan ilk bilgiler Hattie'nin 2008 yılında 800 meta analiz çalışmasını inceleyerek, uzun dönemde ortaya koyduğu bulgulardır. Bu çalışmaya göre kitapta etki büyüklüklerine göre öğrenmede etkili olan faktörler tablolar hâlinde halinde yer almıştır. Özellikle öğretmen ile öğrenci arasındaki sağlıklı ve karşılıklı ilişkiye değinmiş, öğrenme sürecini kapsayan farklı

aşamalarında verilen dönütün öğrencilerin kendilerinin önemsendiğini, kabullenildiğini hissetmesinde büyük payı olduğu ifade edilmiştir. Dunlosky ve diğerlerinin 2013 yılında gerçekleştirdiği araştırmada 10 öğrenme yöntemini kendi içerisinde gruplandırılmıştır. Farklı yaş ve kategoriye mensup öğrencilere sağladığı faydaya göre yüksek, orta ve düşük faydalı öğrenme stratejileri olarak kategorize edilmiştir. Araştırmanın çarpıcı noktalarından biri günümüzde sıklıkla kullanılan metin özetleme, cümlelerin altını çizme, anahtar kelime anımsatıcı, metni tekrarlayarak okuma ve zihinsel görsel oluşturma düşük faydalı öğrenme stratejileri arasında yer almaktadır. Bu noktada öğrenimde sıklıkla tekrarlanan bu uygulamaların yerini öğrenci başarısını arttırmaya yönelik yüksek faydalı stratejilerin alması gereklidir. Kitapta yer bulan bu çalışmaların bizi götürdüğü nokta öğretim ve öğrenimin niteliğinde öğretmen ve öğrenci arasındaki ilişkinin önemli bir etmen olmasıdır. Şüphesiz ki öğretim kalitesi bu iki bileşen arasındaki iletişimin niteliğinden doğar.

Öğrenim Sürecinde Değerlendirme

Öğrenme düzeyini değerlendirme uygulamalarını ortaya koyan üçüncü bölümde amacın yalnızca ne öğrenildiğini ortaya koymak değil de yanlış öğrenilenleri de tespit etmek olduğu açıkça ifade edilmiştir. Kitabın kısa bölümlerinden olmasına rağmen eğitimin kilit taşını içinde barındıran bu bölüm öğrencileri bireysel değerlendirme usulüne dayalıdır. Ders bölümlerinin hedeflere uygun biçimde tamamlanmasının ardından öğrencilere yöneltilen anahtar noktalara dair sorular bellek süreçlerinde gerçekleşen geri çağırma sürecinin tahliline yöneliktir. Öğrenci bazında eğitim düzeylerinin gözlemlenmesi ve değerlendirilmesi yeniden yapılandırma sürecinin temellerini atar. Zamanında yapılan değerlendirme yalnızca gününe ışık tutmaz aynı zamanda aynı dersin tekrar verilmesi esnasında bilginin derinliğini, sınıfın beklenti düzeyini ve sınıf seviyesine uygunluğunu da belirleyerek gelecek dönemleri de aydınlatır.

Dördüncü bölümde ise strateji, yöntem ve tekniklerin farklı araştırmalar sonucunda ortaya çıkan kanıta dayalı sonuçları sunulmaktadır. Günümüzde sıklıkla adını duyduğumuz çoklu zekâ uygulamalarına değinilmiş, farklı zekâ alanlarını kapsayan öğretilerin öğrenim görenler tarafından anlaşılabilir olduğu varsayılmıştır. Özellikle geleceğe yönelik inovatif düşündüğümüzde iş birliği çalışmaları ve esnek gruplamalar iş hayatında sıklıkla karşılaştığımız durumlardır; bu alışkanlıkların aynı zamanda sosyal becerilerin sınıf ortamından iş hayatına taşınması uyum sürecini kolaylaştırır. Sınıf ortamında davet edilmesiyle, dış

dünyayı sınıfa taşıyan misafir konuşmacılar öğrenme şevkinin artmasına olanak sağlar. Bölüm kapsamında ev ödevi, defter tutma alışkanlığı, özetleme ve not tutma gibi klasikleşen uygulamaların yanında yapılandırılmış akademik tartışma, proje temelli öğrenme, jigsaw gibi yenilikçi stratejiler de yer almış ve tanımlamaları yapılmıştır. Dolayısıyla bir öğretene özellikle kitabın bu bölümünü okuduğunda kullanacağı teknikler hakkında fikir sahibi olacağı gibi, kullanmayı düşündüğü uygulamaların detaylı araştırmalarını da yaparak derin birikimi ile sınıfta uygulama imkânı bulabilir. Aynı zamanda tahta kullanımı ile ilgili ince noktaların yer aldığı bölümün son sayfalarında öğrencilerin not alma alışkanlıkları üzerinde durulmuş ve tahtaya yazılanların öğrencilerin sayfalarında yer bulduğuna dikkat çekerek tahtaya yazılacak kavram haritalarına özen gösterilmesi gerekliliği okuyucuya 10 adımlı planlama yardımıyla verilmiştir.

Sınıf İçi Çalışmalar

Kitabın en hacimli bölümü olan beşinci bölümde öğrenim ve öğretim bağlamında yapılan araştırmalar çarpıcı başlıkları ile ön plana çıkarılmıştır. Bölüm başlangıcı selam verme davranışı üzerine yapılan araştırma ile başlayarak adeta bize selam verir niteliktedir. Allday ve Pakurar (2007) yılında yaptıkları bu çalışma ile öğretmenlerin selamlama ve ismen hitap etmelerinin öğrencilerin sınıf içi çalışma davranışlarını olumlu yönde etkilediğini saptamışlardır. Oturma düzenlerinin öğrenciler arası etkileşimi belirlediğinin bilinmesi gereken nüanstır dolayısıyla sınıf içi yerleşimler bu bilgi göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmelidir. Yapılan araştırmalar göstermektedir ki uzun periyotlar sonrası yapılan sınavlar yerine kısa zaman aralıklarında yapılan sınavların öğrenmede olumlu yönde bir etkisi mevcuttur. Benzer bir şekilde tekrar etmek gerekirse not amacı gütmeyen fakat genel bir tekrarı amaçlayan bu sınavlar gerçek ve kalıcı öğrenmeyi sağlar. Öğrenme için ayrılan zaman dilimine de değinilen bu bölümde dersleri aralıklı ve biriktirmeden çalışmanın, öğrenilen konuları açıklama yapma yetisine sahip olacak biçimde öğrenmenin ve kendi cümleleri ile ifade etmenin yararlı olabileceğinden söz edilmiştir. Bahsedilenlerden anlaşılacağı üzere kitabın bu bölümü öğrencilere yönelik önerileri de içinde barındırır.

Öğretimde Başarı

Ders başarısı yalnızca öğrencinin sınav esnasında gösterdiği performansa bağlı değildir. Aynı zamanda dersin eğitsel becerilerine de dayanır. Öğrencilerin derse katılımları ve interaktif bir sürece dâhil olmaları öğrenilenlerin kanıksanmasını sağlar. Sınıf içerisinde sorulan soruların

konuya ilişkin olması, kompleks sorular sorulduğu takdirde öğrencilerin üzerinde baskı hissetmemesi için göz temasına bir süreliğine ara verilmesi ve sorulara cevap veren öğrencilerin rutin hâlini almayıp, farklı öğrencilere de söz hakkı tanınması önemli noktalardandır. Bunun yanında zamanında verilen geri bildirim de öğrencinin potansiyelinin farkına varılmasını sağlarken, yanlış öğrendiği bilgilerin tanımlanmasını ve düzenlenmesini sağlar. Tüm bu bahsedilenlerin yanında öğrenmede kullanılan her yöntemin başarıya ulaştığını söylememiz mümkün değildir. Doğru ve etkili yöntemin, öğrenciye uygun biçimde seçilmesi başarıyı getiren yoldur; tek başına hiçbir yöntem öğretimde başarıyı getirmez.

Eğitimde Teknoloji Kullanımı

Kitabın altıncı bölümünde eğitimdeki teknoloji entegrasyonundan bahsedilmektedir. Önceki bölümün son sayfalarında konuşulmaya başlanan teknoloji başlıklarından itibaren teknolojinin uygun ve doğru kullanımı vurgulanmıştır. Tahmin edildiği üzere teknoloji entegrasyonu hedeflenen amaç doğrultusunda ve bir plana göre ilerler. Var olan her kurumda olduğu gibi eğitim kurumlarında da köklü değişim gerektiren teknoloji entegrasyonu var olan tüm yöntem ve teknikler ortadan kaldırılarak entegre edilemez, bu noktada önemli olan sistemin özüne uygun biçimde sistematik biçimde adaptasyon sağlanmasıdır. Teknoloji kullanımının hedefleri ileriye dönük ve başarıya odaklı olmalıdır. Öğretmenler teknolojinin kullanımı konusunda sürekli alan içi eğitimlere dâhil edilmeli ve etkin kullanıma dair ipuçları ile donatılmalıdır.

Sonuç

Kitabın yedinci ve son bölümünde çıkarsamalara yer verilmiştir. Özetle etkili öğrenim ve öğretime yönelik geniş ölçekli bir literatür taramasının yanında, eğitime gönül vermiş değerli iki eğitimimiz Cansoy ve Parlar'ın fikirlerinin harmanlandığı bu değerli eserin günceli yansıttığını, öğrenim konusunda yaygın mitlerden yola çıkarak sağlıklı ve kaliteli bir içeriğin eserin tümünde okuyucuyu aydınlattığı söylenebilir. Bunun yanında kitabın ilk satırlarından itibaren yer bulan kısa okumalar ve içeriğin tabloya dönüştürülmüş hali sıkılmadan bir solukta okunmasını sağlamaktadır. Öğrenme süreci, içinde bulunan hiç kimse için pasif bir süreç olmamalıdır. Öğrenilen bilgileri hayatın içine katmak ve öğrenmeyi hayatın hiç bitmeyen bir süreci olarak görmek ömür boyu süren bilgeliği, hiç sönmeyen bir merak ateşini içinde taşımaktır. Kitabı bitirdikten hemen sonra anlaşılan o ki öğrenmek, sonu olmayan bir yolda yürümek gibidir; öğrenmenin sırrı ise hiçbir zaman o yolun sonunu görmek değil aksine sürekli o yolda olmayı başarabilmekten geçiyor.

KAYNAKÇA

- [1]. Allday, R. A., & Pakurar, K. (2007). Effects of teacher greetings on student on-task behavior. *Journal of Applied Behavior Analysis*, 40(2), 317-320.
- [2]. American Psychological Association, Coalition for Psychology in Schools and Education. (2015). Top 20 principles from psychology for preK-12 teaching and learning. Retrieved from [http:// www.apa.org/ed/schools/teaching-learning/top-twenty-principles.aspx](http://www.apa.org/ed/schools/teaching-learning/top-twenty-principles.aspx)
- [3]. Cansoy, R., & Parlar, H. (2018). *Öğrenme ve öğretime ilişkin araştırma temelli uygulama ilkeleri*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- [4]. Dunlosky, J., Rawson, K. A., Marsh, E. J., Nathan, M. J., & Willingham, D. T. (2013). Improving students' learning with effective learning techniques: Promising directions from cognitive and educational psychology. *Psychological Science in the Public Interest*, 14(1), 4-58.
- [5]. Hattie, J. (2009). *Visible learning: A synthesis of over 800 meta-analyses relating to achievement*. NY: Routledge